

SPIS TREŚCI

WSTĘP	11
1. Wyludnianie się województwa lubelskiego jako problem badawczy	11
2. Założenia badawcze, cele i struktura pracy	16
3. Obszar badań	21
4. Materiały źródłowe i metody badawcze	25
5. Stan badań nad depopulacją obszarów wiejskich w Polsce i Europie	29
6. Problemy ludnościowe Lubelszczyzny w literaturze naukowej i dokumentach strategicznych	34
6.1. Opracowania naukowe	34
6.2. Studia strategiczne	39
ROZDZIAŁ I. Regres liczby ludności jako główny przejaw degradacji demograficznej województwa lubelskiego	43
1. Powojenne tendencje zmian ludnościowych na Lubelszczyźnie na tle zmian demograficznych kraju	43
2. Regres demograficzny lubelskich wsi	49
3. Obszary wyludniania się w przestrzeni wiejskiej regionu	53
4. Depopulacja obszarów wiejskich w kontekście przemian demograficznych w miastach	61
ROZDZIAŁ II. Rola migracji oraz przyrostu naturalnego w zmianach zaludnienia regionu lubelskiego	67
1. Powojenne ruchy migracyjne ludności Lubelszczyzny	67
1.1. Ruchy wędrownicze w latach socjalizmu	68
1.1.1. Przemieszczenia wewnątrz krajowe	68
1.1.2. Wyjazdy zagraniczne	73
1.2. Migracje ludności po roku 1989	77
1.2.1. Wędrownicze wewnętrzne	80
1.2.2. Migracje zagraniczne	84
2. Przemiany w zakresie ruchu naturalnego regionu na tle tendencji krajowych	90

2.1. Spadek liczby urodzeń	91
2.2. Stabilizacja umieralności	97
2.3. Postępujący ubytek naturalny ludności	100
3. Typologia zmian zaludnienia na podstawie metody Webba	104

ROZDZIAŁ III. Konsekwencje wyludniania się obszarów

wiejskich Lubelszczyzny	107
1. Dysproporcje w rozmieszczeniu zasobów pracy	107
2. Deformacje struktur demograficznych	112
2.1. Zaburzenia struktury płci	112
2.2. Starość demograficzna ludności	115
3. Niska jakość kapitału ludzkiego i społecznego na wsi	120
4. Osłabienie wiejskiej sieci osadniczej	127
4.1. Rozdrobnienie osadnictwa wiejskiego	127
4.2. Słabość demograficzna i ekonomiczna wsi dużych	130
5. Ekonomiczne skutki depopulacji	134
5.1. Zmiany w produkcji rolnej i strukturze agrarnej na wsi	134
5.2. Zakłócenia w sprawnym finansowym funkcjonowaniu gmin	136
5.3. Osłabienie potencjału konsumpcyjnego oraz atrakcyjności inwestycyjnej terenów wiejskich	138

ROZDZIAŁ IV. Procesy demograficzne w woj. lubelskim

w świetle teorii rozwoju ludnościowego	141
1. Teoria I przejścia demograficznego	141
1.1. Założenia i przebieg przejścia	141
1.2. Różnice w przebiegu I przejścia w krajach europejskich i na ziemiach polskich	144
2. Teoria kryzysu społecznego i demograficzne prawa wojny	147
3. Koncepcja II przejścia demograficznego	152
3.1. Tendencje ogólnoeuropejskie	152
3.2. Uwarunkowania II przejścia w Polsce	154
3.3. Zasadnicze przejawy II przejścia w Polsce	157
4. Teoria przejścia migracyjnego Zelinsky'ego	160
4.1. Założenia teoretyczne przejścia	160
4.2. Migracje ludności Polski a teoria Zelinsky'ego	163

ROZDZIAŁ V. Uwarunkowania zmian ludnościowych w województwie lubelskim i ich przestrzenne zróżnicowanie	167
1. Przynależność i sytuacja geopolityczna. Rola granicy państwowej	167
2. Przemiany społeczno-gospodarcze kraju.	
Polityka inwestycyjna władz	178
2.1. Okres przed II wojną światową	179
2.2. Lata powojennego uprzemysłowienia	180
2.3. Okres transformacji ustrojowej i stabilizacji gospodarki rynkowej	184
2.4. Współczesna sytuacja gospodarcza woj. lubelskiego i jej wewnątrzregionalne zróżnicowanie	188
3. Warunki życia ludności	194
3.1. Poziom i jakość życia	194
3.2. Miejska sieć osadnicza a warunki życia	201
4. Determinanty demograficzne i społeczne	206
4.1. Struktura demograficzna ludności	207
4.1.1. Struktura wieku	208
4.1.2. Struktura płci	210
4.2. Struktura narodowościowa i religijna	213
4.3. Kulturowe cechy lokalnych populacji	216
4.3.1. Religijność	216
4.3.2. Mentalność pozareligijna	219
4.4. Zasadniczość ludności	221
5. Hierarchia determinant przemian ludnościowych	224
6. Typologia gmin województwa oparta na podobieństwie uwarunkowań procesów demograficznych	228
 ROZDZIAŁ VI. Modele przemian demograficznych na obszarach wiejskich województwa lubelskiego	 235
1. Demograficzne typy gmin wiejskich w świetle uwarunkowań lokalnych	235
2. Depopulacja i jej uwarunkowania w regionie lubelskim na przykładzie wybranych gmin	245
2.1. Gmina Hanna – przygraniczna lokalizacja bez przejścia granicznego	245

2.1.1. Sytuacja ludnościowa	245
2.1.2. Kwestie narodowościowo-religijne	254
2.1.3. Główne determinanty sytuacji demograficznej	257
2.2. Stężyca – gmina na pograniczu województw	271
2.2.1. Stosunki ludnościowe	271
2.2.2. Uwarunkowania zjawisk demograficznych	278
2.3. Gmina Turobin – marginalizacja gospodarcza w centrum województwa	295
2.3.1. Demografia gminy	295
2.3.2. Czynniki wpływające na sytuację ludnościową	306
3. Model przemian ludnościowych na obszarach wyludniających się Polski	322
 PODSUMOWANIE	 331
 BIBLIOGRAFIA	 341
 ZAŁĄCZNIKI	 363
 WYKAZ MATERIAŁÓW POMOCNICZYCH	 371
Spis fotografii	371
Spis rycin	374
Spis tabel	377
Spis załączników	380
 SUMMARY	 381